

Globalisaatio ja hyvinvointivaltio

PETRI BÖCKERMAN

Tutkija

Palkansaaajien tutkimuslaitos

JAAKKO KIANDER

Tutkimusjohtaja

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

1. Johdanto

Kuten jokainen on voinut viime vuosina havaita, on globalisaatiosta tullut iskusana, joka hallitsee journalismia, keskustelua ja yritysten retoriikkaa. Globalisaatio on myös keskeinen käsite nykyhetken tärkeimpien sosiologien kirjoituksissa (esim. *Anthony Giddens*, *Zygmunt Bauman*, *Pierre Bourdieu* ja *Manuel Castells*). Samalla se on epämääräinen käsite, jolla voidaan perustella mitä tahansa, mm. sosiaaliturvan alasajamisen välttämättömyyttä ja erilaisia »rakenteellisia» uudistuksia työmarkkinoilla. Monet näkevät globalisaation uhkana.

Tarkastelemme tässä artikkelissa globalisaation vaikutuksia hyvinvointivaltioon. Globalisaatiolla tarkoitetaan kansainvälisen kaupan ja

sijoitusten jatkuvaa kasvua maailmantaloudessa. Artikkelissa korostetaan ristiriitaa, joka aiheutuu siitä, että kansallisvaltioiden välinen verokilpailu kaventaa mahdollisuuksia rahoittaa hyvinvointipalveluja, vaikka kansantalouksien globalisoituminen kasvattaa samalla tarvetta sosiaaliturvalle ja erilaisille hyvinvointivaltion turvaverkoille. Lisäksi kirjoituksessa keskustellaan joistakin ratkaisuehdotuksista ao. ongelmaa vyyhteen.

2. Verokilpailu rapauttaa rahoitus-pohjaa

Hyvinvointivaltioiden kykyä rahoittaa pitkälle vietyä palvelurakennettaan ja tulonsiirtoja heikentää globalisoituvassa maailmassa kansantalouksien välinen verokilpailu, joka tosin koskee

lähinnä pääomatulojen verotusta¹. Sinn (1990) onkin korostanut sitä, että verokilpailu on periaatteessa vakava uhka perinteiselle eurooppalaiselle hyvinvointivaltiolle, jonka keskeinen tehtävä on ollut erilaisten riskien tasoittaminen. Verokilpailun johdosta Pohjoismaissa on esim. luovuttu pääomaverotuksen progressiosta 1990-luvun kuluessa². Paitsi uhkana, verokilpailu voidaan tietysti nähdä myös myönteisenä kehityskulkuna, sillä se pakottaa kohtuullistamaan verotusta, karsimaan hyvinvointivaltion »rönsyjä» ja keskittymään olennaisimpiin tehtäviin rahoituspohjan rapautuessa.

Verokilpailun seurauksena yhä suurempi osa verorasituksesta kohdistuu väistämättä suhteellisen liikkumattomiin tuotannon tekijöihin kuten työpanokseen ja maapohjaan. Työpanoksen suhteellisen verotuksen kasvaminen on kuitenkin hyvin ongelmallista Euroopan työttömyyden näkökulmasta. Työpaikkojen luominen vaatisi useimpien arvioiden mukaan pikemminkin työhön kohdistuvan verotuksen keventämistä. Työttömyys puolestaan heikentää mahdollisuuksia rahoittaa hyvinvointipalveluja. Pidemmällä aikavälillä ongelmallista on myös se, että

työhön kohdistuvan verotaakan kasvu saattaa lisätä kannatusta erilaisille populistisille ja lyhytjännitteisille vaihtoehdoille politiikassa, joka kaventaa mahdollisuuksia kansainväliseen yhteistyöhön.

Pääomanliikkeiden vaikutuksesta kansalliseen veropolitiikkaan on tosin esitetty eriäviäkin näkemyksiä. Feldsteinin (1995) mukaan kansainvälisten pääomanliikkeiden laajuus on suhteellisen vähäistä koko kansantalouden mitataavassa. Lähes kaikissa maissa valtaosa investoinneista suuntautuu omaan maahan. Siten kansainvälisten pääomanliikkeiden olemassaolo nykyisessä mittakaavassaan ei pakota valtioita väistämättä alentamaan pääomaverotusta. Verotuksella on kuitenkin merkitystä marginaalisiin sijoituspäätöksiin tilanteissa, joissa vaihtoehtona todella on sijoittaminen kotimaahan tai jonkin muualle. Myös Helliwell (1999) korostaa tuoreessa arviossaan sitä, että kansallisella politiikalla on vielä huomattava liikkumavara kansantalouksien globalisoitumisesta huolimatta. Kansainvälisten kauppavirtojen tarkastelu paljastaa mm. sen, että valtioiden rajoilla on edelleen maailmantalouden vapauttamisesta huolimatta merkittävä vaikutus kauppavirtojen suuntautumiseen³. Globalisaatio ei siten ole täydellistä, eikä rajojen merkitys poistu kokonaan. Todennäköisesti kansallisvaltiot kykenevät ylläpitämään omia erilaisia vero- ja menojärjestelmiään myös tulevaisuudessa. Tilanne voi kuitenkin olla toisenlainen Euroopan unionin sisällä, missä harmonisointipaineet saattavat lisääntyä integraation syventyessä.

¹ Myös Internetin välityksellä käytävän kaupan on väitetty kiristävän verokilpailua teollisuusmaiden välillä. Goolsbeen (2000) raporttoimien tulosten mukaan Yhdysvaltojen osavaltioissa, joissa on korkea liikevaihtovero Internetin kautta käytävä vähittäiskauppa on yleisempää vakioitaessa muita vaikuttavia tekijöitä.

² Erityisesti kasvavan rajakaupan on sanottu lisäävän välillisiin veroihin kohdistuvia alentamispaineita yhdentyvässä Euroopassa. Crawford ja Tanner (1995) ovat tutkineet viinien hintajoustoja Kaakkois-Englannissa. Tulosten mukaan Euroopan unionin sisämarkkinoiden syntymisestä huolimatta väkevät juomat ovat ainoa juomaryhmä, jossa valmisteveron koroittaminen ei välttämättä enää lisää verotuottoa.

³ Rodrik (2000) painottaa sitä, että globalisoitumisella on rajansa myös pidemmällä aikavälillä tarkasteltaessa.

3. Globalisaatio korostaa turva- verkkojen tarvetta

Kansainvälisen kaupan ja suorien sijoitusten kasvu merkitsee eittämättä sitä, että kansantalous tulee herkemäksi sekä erilaisille tilapäisille häiriöille (mm. valuuttakriisit) että rakenteellisille muutoksille kansainvälisessä toimintaympäristössä⁴ (Rodrik 1997). Kansainvälisen kaupan vapauttaminen ja hyödykemarkkinoiden kilpailun kiristyminen aiheuttavat kaupattavien hyödykkeiden hintajoustojen kohoamista, mikä saa aikaan työvoiman kysynnän palkkajouston nousun kansainvälisten hyödykemarkkinoiden integroitua⁵. Tällöin tavallisten palkansaajien kohtaamat taloudelliset riskit lisääntyvät väistämättä yhdentyvässä maailmantaloudessa. Globalisaatio kaventaa kansallisen palkanasetannan liikkumatilaa, vaikka se samalla kasvattaakin reaalitylöjä.

Globalisaatio korostaa nimenomaan julkisen sektorin ja sosiaaliturvan roolia kansantalouden riskejä kantavana ja tasoittavana toimijana. Rodrikin (1997, 49–67) empiirisen tarkastelun mukaan avoimissa talouksissa on laajempi julkinen sektori kuin suljetuissa talouksissa. Tulosta voidaan perustella sillä, että avoimissa talouksissa tarvitaan kattava julkinen sektori tasoittamaan kaupan ja sijoitusten aiheuttamia

merkittäviä kokonaistaloudellisia riskejä. Avoimen talouden suuremmat riskit voivat myös lisätä kollektiivisten vakuutusjärjestelmien kannatusta. Tulevaisuuden kannalta ongelmallista on se, että avoimuuden ja julkisen sektorin koon välinen yhteys on estimoitu historiallisesta aineistosta, joten se ei välttämättä anna suuntaa tulevasta kehityksestä maailmantaloudessa. Tämä merkitsee sitä, ettei voida ennustaa globalisaation etenemisen johtavan julkisen sektorin kasvuun. Sen sijaan voidaan sanoa, että globalisaatio ei tee julkista hyvinvointijärjestelmää tarpeettomaksi⁶.

Kansantalouden avoimuudella on myös yhteys työmarkkinarakenteeseen. Agell (1999) päätyy empiirisessä tarkastelussaan siihen, että avoimissa talouksissa on keskimääräistä useammin keskitetty työmarkkinajärjestelmä kuin suljetuissa talouksissa. Havaintoa voidaan selittää lähinnä sillä, että keskitetyssä järjestelmässä on mahdollista sisäistää avoimuuden aiheuttamia kokonaistaloudellisia riskejä tehokkaammin kuin hajautetussa järjestelmässä. Empiirinen säännönmukaisuus on päinvastainen usein globalisaatiokeskustelussa ilman empiiristä näyttöä toistetulle väitteelle, jonka mukaan avoimissa kansantalouksissa on tarve väistämättä hajauttaa työmarkkinoiden sopimustoimintaa ja luopua keskitetyistä ja jäykiksi moitituista rakenteista⁷.

⁴ Rakenteellisten murrosten aiheuttajina voivat toimia esim. muutokset suhteellisissa edussa. Bolthonin (1996) mukaan devalvaatioilla oli kauasketoisia vaikutuksia toisesta maailmansodasta elpävässä Euroopassa. Kansainvälisten pääomamarkkinoiden välityksellä on myös mahdollista hajauttaa ja jakaa riskejä (esim. Stockman 1988). 1990-luvun kokemukset osoittavat kuitenkin sen, että pyrkimys kulutusprofiilin tasoittamiseen velkaantumalla ulkomaille voi johtaa helposti valuuttakriisiin.

⁵ Hicks (1932) on aikanaan johtanut tämän tuloksen.

⁶ Kososen ja Simpuran (1999) toimittama teos »Sosiaalipolitiikka Globalisoituvassa Maailmassa» sisältää suomalaisten sosiaalipolitiikan tutkijoiden ja sosiologien arvioita globalisaation vaikutuksista ja se päätyy korostamaan kansallisten valintojen merkitystä sekä kansallisen tason valintamahdollisuuksien säilymistä myös tulevaisuudessa. Kirjoittajat eivät usko sosiaaliseen polkumyyntiin tähänastisten kokemusten valossa.

⁷ Tällainen näkemys on tyypillinen mm. *The Economist* -lehdelle.

EMU-keskustelussa on ollut tapana verrata Eurooppaa Yhdysvaltoihin, joka on jo kauan muodostanut yhteismarkkina-alueen ja rahaliiton. *Krueger* (1999) on tarkastellut työtapaturmien korvaustasoja Yhdysvaltojen osavaltioissa indikaattorina verokilpailusta. Yhdysvaltojen pitkälle viedystä integraatiosta huolimatta korvaustasoissa on hyvin suuria eroja maantieteellisesti läheistenkin osavaltioiden välillä. Globalisaatiokeskustelun näkökulmasta on kuitenkin huomattavasti mielenkiintoisempaa se, että korvaustasoissa ei ole tapahtunut merkittävää lähentymistä osavaltioiden välillä huolimatta siitä, että Yhdysvaltojen kansantalous on huomattavasti syvemmin integroitunut – sekä hyödykettä pääomamarkkinoiden näkökulmasta – kuin esim. EU-maiden muodostama kokonaisuus. *Kruegerin* (1999) mukaan pysyvät erot välillisissä työvoimakustannuksissa ovat integraatiosta huolimatta mahdollisia, mutta työvoima joutuu kantamaan nämä kustannukset tinkimällä palkoista. *Rodrikin* (1997, 17–19) mukaan globalisoituminen johtaa väistämättä siihen, että aiempaa suurempi osa välillisistä työvoimakustannuksista kohtaantuu työpanokselle⁸. Yhdysvaltain osavaltioiden kokemusten perusteella näyttääkin siltä, että puhtaasti kansallisille ratkaisuille on huomattavasti elintilaa myös globalisoituvassa maailmassa, vaikka julkisessa keskustelussa globalisoitumisen hyödyistä ja haitoista annetaan usein ymmärtää toisin. Globalisaation asettamiin haasteisiin voidaan siten etsiä kansallisia ratkaisuja, eikä tuloksena tarvitse olla edes pitkällä aikavälillä maailman yksi-arvoistuminen.

⁸ *Atkinson* (1999) väittää, että globalisoitumisen myötä pääoman tuottovaatimus on kasvanut, jolloin teollisuusmaiden funktionaalinen tulonjako on muuttumassa pääomaa suosivaan suuntaan.

Myös usein esitetty väite siitä, että euroopalaisia hyvinvointivaltioita luonnehtisi kestävämmän korkea kustannustaso on jokseenkin ontuva. *Alesina* ja *Perotti* (1997) ovat tutkineet yksikkötyökustannusten eroja tehdasteollisuudessa OECD-maissa. Yksikkötyökustannuksia käytetään tutkimuksessa kansantalouden kilpailukyvyn mittarina. Tulokset osoittavat kiistatta sen, että vakioitaessa muita vaikuttavia tekijöitä, yksikkötyökustannukset ovat itse asiassa alhaisemmalla tasolla maissa, joissa on keskitetty työmarkkinajärjestelmä. Havaintoa voidaan selittää sillä, että keskitetyissä järjestelmissä on mahdollista sisäistää erilaisia avoimuuden aiheuttamia ulkoisvaikutuksia tehokkaammin kuin hajautetuissa työmarkkinajärjestelmissä. Tulos tukee näkemystä, jonka mukaan työvoima viime kädessä kantaa verorasituksen. Globalisaatio ei siten rajoita olennaisesti kansallista päätöksentekoa; sen sijaan se pakottaa eliminoimaan kustannuseroja ja yhtenäistämään pääoman tuottoasteita.

4. Esitettyjä ratkaisuja

4.1. Tobinin vero

Esitykset valuuttamarkkinoiden säätelyn puolesta saivat pontta vuonna 1992 Euroopan valuuttamyrskyn jälkimainingeissa. Euroopan komission aiempi puheenjohtaja *Jacques Delors* esitti, että maailman maat yhdistäisivät voimansa tutkiakseen tapoja, joilla kansainvälisten valuuttamarkkinoiden heilahteluita voitaisiin vähentää. Näitä kysymyksiä koordinoimaan ja selvittämään *Delors* ehdotti erityisen Taloudellisen turvallisuuden neuvoston perustamista Yhdistyneiden Kansakuntien yhteyteen. Esitys ei saanut kuitenkaan taakseen tarvittavaa poliittista tukea.

Myös Kaakkois-Aasian vuonna 1997 koettu valuuttakriisi on nostattanut vaatimuksia kan-

sainvälisten pääomanliikkeiden hillitsemiseksi ja lyhytaikaisten sijoitusten verotuksen puolesta. Laajat pääomanliikkeet on nähty monissa maissa kansallisen itsenäisyyden murentajina. Lisäksi valuuttamarkkinoiden verottamisella on ajateltu luotavan ehtymätön verokilpailun ulottumattomissa oleva kansainvälinen rahoitusresurssi, jolla voitaisiin ratkaista maailmantalouden ongelmia.

Tobinin (1978) kirjoitus on tunnetuin esitys lyhyiden kansainvälisten pääomanliikkeiden liiketoimiveroksi. Tobinin vero kattaisi periaatteessa kaikki valuuttavaihdot. Se olisi luonteeltaan yleinen ja yhtäläinen, joten se eroaisi luonteeltaan perinteisemmistä tavoista rajoittaa pääomanliikkeitä, koska kaikki maat kuuluisivat sen piiriin. Vero olisi kuitenkin suuruudeltaan niin pieni, ettei sillä olisi vaikutusta pitkän aikavälin tuotannollisiin sijoituksiin.

Valuuttakurssiepävarmuuden on väitetty vaikeuttavan kansainvälistä kauppaa ja heikentävän kansantalouksien pitkän aikavälin suorituskykyä. Väite on kuitenkin perusteiltaan kiistanalainen, sillä useimmissa empiirisissä tutkimuksissa valuuttakurssiepävarmuudella ei ole havaittu olevan merkittävää vaikutusta kansainvälisen kaupan laajuuteen (esim. *IMF* 1984). Syytä tähän on ennen muuta se, että valuuttariskeiltä suojautumisen on nykyisin suhteellisen vaikeaa johdannaismarkkinoiden kehittymisen ansiosta. Myös Tobinin veron perusteena oleva ajatus siitä, että liiketoimiveron asettaminen vähentäisi markkinahintojen heilahteluja on kiistanalainen. *Jones ja Seguin* (1996) ovat tarkastelleet säätelyn vaikutusta markkinahintojen heilahteluun New Yorkin pörssissä. Tutkimus osoittaa sen, että liiketoimikustannusten supistuminen on vähentänyt markkinahintojen heilahteluja. Näkökohta asettaa Tobinin veron kansainvälisen talouden vakautta vahvistavan perusajatuksen kyseenalaiseksi. Liiketoimiveron

asettaminen lyhyille kansainväliselle pääomanliikkeille saattaisi johtaa jopa markkinoiden epävakauden voimistumiseen⁹.

Tobinin alkuperäinen esitys on versonut useita rinnakkaisehdotuksia. *Patomäen* (1999) mukaan Tobinin vero voitaisiin toteuttaa kahdessa vaiheessa, koska kyseessä on kuitenkin pitkän aikavälin tavoite, jonka tarkoituksena olisi vaikuttaa maailmantaloutta. Ensimmäisessä vaiheessa luotaisiin sopimus, johon kaikki maat voivat liittyä milloin tahansa. Maiden määrän ollessa riittävä, säädetään Tobinin vero, joka on itsessään kolmivaiheinen kokonaisuus. Ensimmäkin on hyvin alhainen perusvero, esimerkiksi 0.1 prosenttia. Lisäksi kotimaisen valuutan lainaamiselle sellaiselle ulkomaiselle toimijalle, joka ei kuulu järjestelmän piiriin säädetään korkeampi vero. Tarkoituksena on veronkierron estäminen. Kolmanneksi tulisi 2–3 prosentin lisämaksu, jos valuutan vaihteluväli ylittää sovitun rajan. Suunnitelmassa ensimmäiseen vaiheeseen voisivat osallistua esim. Euro-maat ja joukko muita maita. Toisessa vaiheessa kaikkien keskeisten rahoituskeskusten ja useimpien muiden maiden ollessa mukana, valuuttasiirroille asetettaisiin maailmanlaajuinen yhden prosentin Tobinin vero.

Patomäen (1999) esittämän suunnitelman ongelmana olisi kuitenkin maiden valikoituminen ensimmäiseen vaiheeseen. *Alesina, Grilli ja Milesi-Ferretti* (1994) ovat tutkineet taustatekijöitä pääomanliikkeiden säätelyn käytölle. Empiiristen tulosten mukaan pääomanliikkeiden säätelyyn turvautuvat tavallisimmin pohjaltaan heikot hallitukset kiinteän valuuttakurssijärjestelmän regiimissä. Tämä asettaa kyseenalaiseksi näkemyksen, jonka mukaan Tobinin veron tuottoa olisi mahdollista käyttää kansainvälisen ta-

⁹ Myös *Shiller* (2000, 226) korostaa samaa näkökohtaa.

louden vakautta ja kehitystä edistäviin hankkeisiin. Jos hallitukset, jotka ottaisivat käyttöön Tobinin veron olisivat poliittisesti heikkoja ja kykenemättömiä löytämään muita rahoituslähteitä, ne käyttäisivät syntyneet tulot luultavimmin budjettinsa menojen kattamiseen kansainvälisen yhteistyön sijaan¹⁰.

4.2. Sosiaaliturvatilien kehittäminen

Globalisaation on pelätty murentavan nykyisen kollektiivisen sosiaaliturvajärjestelmän perusteita. Näiden vaikutusten hallitsemiseksi tarvitaan useiden arvioiden mukaan sosiaaliturvan rahoituksen uudistamista. Uudistusesitysten keskeisenä piirteenä on vähentää sosiaalivakuutusmaksujen veroluonteisuutta lisäämällä turvan yksilöllisyyttä. Tällöin keskeinen kysymys on valinta jakojärjestelmän ja rahastoinnin välillä (esim. *Lassila ja Valkonen 1998*). Tässä suhteessa teollisuusmaiden välillä on suuria eroja. Suomen tilanne ei ole mitenkään huonoimmasta päästä – ei rahastoinnin, eikä huoltosuhteenkaan osalta, vaikka 1990-luvun syvä lama aiheuttikin pahan kuprun. Sosiaaliturvatilien kehittämisen tärkein etu verrattuna Tobinin veroon on se, ettei vaatimuksena ole kansainvälisen yhteistyön lisääminen, joka on tunnetusti vaikeata.

Sosiaaliturvan rahastointiastetta voidaan nostaa monella tavalla. *Palm (1999)* kannattaa henkilökohtaisten rahasto-osuuksien sijoittamista osakkeisiin. Hän arvioi tämän vakauttavan pääomamarkkinoita sekä hyödyttävän palkansaajia,

jotka näin pääsisivät osallisiksi osakkeiden tuotosta. Rahastoinnin edut perustuvat kuitenkin oletukseen, että eläkerahastojen tuotto ylittää myös pitkällä aikavälillä palkkasumman kasvun¹¹. Pörssiosakkeiden huima nousu menneisyydessä ei kuitenkaan takaa sitä, että näin olisi jatkossakin. Väestön rikastuessa ja ikääntyessä osakesäästäminen lisääntyy¹². On varsin mahdollista, että kysynnän kasvaessa pörssiosakkeiden hintataso muodostuu korkeaksi ja samalla niiden tuotto heikkenee.

4.3. Verotuksen harmonisoiminen

Verotuksen harmonisoiminen on periaatteessa tärkeä keino hillitä hyvinvointivaltioon kohdistuvaa verokilpailua. Ratkaisuna se on kuitenkin aina puolinen siinä mielessä, että verotuksen harmonisoituminen on mahdollista ainoastaan suhteellisen tiiviissä taloudellisessa integraatiossa olevien valtioiden kesken. Verotuksen harmonisoiminen edellyttää aina voimakkaita ja toimivia instituutioita sekä ylikansallista päätöksentekoa. Euroopan unionissa verotuksen harmonisoiminen edellyttää yksimielisyyttä jäsenmaiden kesken. Tuloksena tästä on ollutkin se, että yhteisten pelisääntöjen sopiminen verotuksessa on ollut erittäin hankalaa ja hidasta. Verotuksen harmonisointi Euroopan unionin sisällä tarjoaa mahdollisuuden ylläpitää muusta maailmasta poikkeavia järjestelmiä. EU samoin kuin Yhdysvallat ovat riittävän suuria talouksia toimimaan itsenäisesti mahdollisesta globalisaatiopaineesta huolimatta.

¹⁰ Tobinin veron toteuttamisen ongelmana on se, ettei valtioiden yläpuolella ole auktoriteettia, joka voisi pakottaa itsenäiset valtiot toimimaan yhteistyössä. *Rogoff (1999)* väittää, että samasta syystä kansainvälisillä pääomamarkkinoilla lasketaan liikkeelle aivan liikaa korkeariskisiä roskalainoja.

¹¹ *Tuomala (2000)* tarkastelee rahastoinnin ongelmia.

¹² *Carrollin (2000)* tutkimuksen mukaan vauraat kotitaloudet sijoittavat muita riskipitoisempiin kohteisiin.

5. Lopputoteamuksia

Globalisoitumisen ja hyvinvointivaltion välinen suhde on ongelmallinen. Verokilpailu kaventaa mahdollisuuksia rahoittaa kattavia hyvinvointipalveluja, vaikka kansantalouksien globalisoituminen kasvattaa samalla tarvetta sosiaaliturvalle ja erilaisille hyvinvointivaltion turvaverkoille.

Ongelmavyöhyteen on esitetty useampia ratkaisuja. Ylikansallinen rahoitusresurssi (esim. Tobinin vero) ei ole kuitenkaan realistinen vaihtoehto, joten on turvauduttava kansallisiin ratkaisuihin. Myös kansainvälisten pääomamarkkinoiden epätäydellinen integroituminen tukee kansallisia ratkaisuja. Verotuksen harmonisoinnin avulla voidaan raivata lisätulot kansallisille ratkaisuille. Euroopan unionissa toteutettava veroharmonisointi ja minimiverokannoista sopiminen tarjoavat mahdollisuuden vakauttaa eurooppalaistyypisen laajan julkisen sektorin rahoitus.

Globalisaatio on eittämättä sekä uhka ja mahdollisuus. Globalisaatio ei muodosta kuitenkaan välitöntä vaaraa hyvinvointivaltiolle, vaikka pidemmällä aikavälillä tuloksena voi olla verokilpailun kiristymisen. Liikkumatonta työvoimaa samoin kuin kiinteää varallisuutta voidaan edelleenkin verottaa kohtuullisesti, jos tahdotaan turvata kattavien ja korkeatasoisten hyvinvointipalvelujen jatkuminen.

Kirjallisuus

- Agell, J. (1999): »On the benefits from rigid labour markets: Norms, market failures, and social insurance». *The Economic Journal*, 109:February, F143–F164.
- Alesina, A., V. Grilli ja G-M Milesi-Ferretti (1994): »The political economy of capital

controls». Teoksessa Leiderman, L. ja A. Razin (toim.): *Capital Mobility: The Impact on Consumption, Investment and Growth*. Cambridge University Press, Cambridge MA.

- Alesina, A. ja R. Perotti (1997): »Welfare state and competitiveness». *The American Economic Review*, 87:5, 921–939.
- Atkinson, A. B. (1999): »The changing distribution of income. Evidence and explanations». *German Economic Review*, 1:1, 3–18.
- Boltho, A. (1996): »Convergence, competitiveness and the exchange rate». Teoksessa Crafts, N. ja G. Toniolo (toim.): *Economic Growth in Europe since 1945*. Cambridge University Press.
- Carroll, C. D. (2000): »Portfolios of the rich». *National Bureau of Economic Research, Working Papers*, 7826.
- Crawford, T. ja S. Tanner (1995): »Cross-border shopping and alcohol taxation: Theory and evidence». *Institute for Fiscal Studies, Working Papers*, W95/3.
- Feldstein, M. (1995): »Tax policy and international capital flows». *Weltwirtschaftliches Archiv*, 131:1, 675–697.
- Goolsbee, A. (2000): »In a world without borders: The impact of taxes on Internet commerce». *The Quarterly Journal of Economics*, CXV:2, 561–576.
- IMF (1984): »Exchange rate volatility and world trade». *International Monetary Fund, Occasional Papers*, 28.
- Helliwell, J. F. (1999): »The scope for national policies in a global economy». [<http://web.arts.ubc.ca/econ/helliwell/pages/papers.htm>].
- Hicks, J. R. (1932): *The Theory of Wages*. The MacMillan Press Ltd, London.
- Jones, C. M. ja P. J. Seguin (1996): »Transaction costs and price volatility: Evidence from

- commission regulation». *The American Economic Review*, 87:4, 728–737.
- Kosonen, P ja J. Simpura (1999) (toim.): *Sosiaalipolitiikka Globalisoituvassa Maailmassa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Krueger, A. B. (1999): »From Bismarck to Maastricht: The march to European union and the labor compact». *Industrial Relations Section, Princeton University, Working Papers*, 424.
- Lassila, J. ja T. Valkonen (1998): »Globaalistuminen ja hyvinvointivaltion rahoitus». *Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos*, Sarja B, 148.
- Palm, H. (1999): »Sosiaaliturvan rahoittaminen globalisoituvilla markkinoilla». Teoksessa Kosonen, P. ja J. Simpura (toim.): *Sosiaalipolitiikka Globalisoituvassa Maailmassa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Patomäki, H. (1999): *Tobinin Veron Toteutus. Kohti Oikeudenmukaisempaa ja Demokraattisempaa Globaalia Taloutta*. Like, Helsinki.
- Rodrik, D. (1997): *Has Globalization Gone Too Far?* Institute for International Economics.
- Rodrik, D. (2000): »How far will international economic integration go?». *Journal of Economic Perspectives*, 15:1, 177–186.
- Rogoff, K. (1999): »International institutions for reducing global financial instability». *Journal of Economic Perspectives*, 13:4, 21–42.
- Shiller, R. E. (2000): *Irrational Exuberance*. Princeton University Press, Princeton.
- Sinn, W. (1990): »Tax harmonization and tax competition in Europe». *European Economic Review*, 34:2/3, 489–504.
- Stockman, A. C. (1988): »On the roles of international financial markets and their relevance for economic policy». *Journal of Money, Credit, and Banking*, 20:3, 531–549.
- Tobin, J. (1978): »A proposal for international monetary reform». *Eastern Economic Journal*, 4:July-October, 153–159.
- Tuomala, M. (2000): »Tiloihin perustuva täysin rahastoiva järjestelmäkö ratkaisu eläkerahoitukseen?». *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 96:2, 296–301.